

ФОРМУВАННЯ ОСМИСЛЕНОГО ЧИТАЦЬКОГО ДОСВІДУ СТАРШОКЛАСНИКІВ

*Горішна Галина, кандидат
філологічних наук*

НОВІ ВИКЛИКИ ТА ЗМІНИ У ВИКЛАДАННІ ЛІТЕРАТУРИ

З розвитком освітньої парадигми вектор викладання окремих курсів, зокрема української літератури, суттєво змінюється. Традиційні підходи до пізнання художнього тексту урізноманітнюються новітніми формами сприйняття та інтерпретації, що відображають вимоги сучасності.

“

Поняття осмисленого читацького досвіду слід вважати інтегративним утворенням, що охоплює когнітивний, емоційно-ціннісний і рефлексивний компоненти. Таке прочитання не обмежується розумінням сюжету чи ідейно-художніх особливостей, оскільки зумовлює здатність реципієнта до трактування та аналізу крізь призму особистого життєвого досвіду, а також провокує до діалогу з авторською позицією. В іншому випадку це призводить до поверхневого сприйняття і низької мотивації. Осмислене читання сприяє розвитку критичного мислення, культурної компетенції та емпатії. У контексті війни та інформаційних викликів в Україні така навичка набуває стратегічного значення.

ЦИФРОВА ДОБА ТА ЧИТАЦЬКІ ЗВИЧКИ

ФРАГМЕНТАРНЕ СПРИЙНЯТТЯ
КЛІПОВЕ МИСЛЕННЯ ТА
ФРАГМЕНТАРНЕ СПРИЙНЯТТЯ
ІНФОРМАЦІЇ УСКЛАДНЮЮТЬ ЦІЛІСНЕ
ОСМИСЛЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЧИТАЦЬКИХ ПРАКТИК
ЗМІНА МИСЛЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ,
ЗУМОВЛЕНА ЦИФРОВОЮ ДОБОЮ,
ВИМАГАЄ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ МЕТОДИЧНИХ
ПІДХОДІВ.

ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ МЕТОДИК
ШКІЛЬНИЙ КУРС УКРАЇНСЬКОЇ
ЛІТЕРАТУРИ ПРОФІЛЬНОГО РІВНЯ
ПОТРЕБУЄ ІННОВАЦІЙ ДЛЯ
ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ.

ІСТОРІЯ

ПЕРШОЧЕРГОВИМ ЗАВДАННЯМ ПОСТАЄ
ТРАНСФОРМАЦІЯ УРОКІВ ЛІТЕРАТУРИ В
ПРОСТІР ДЛЯ ОСОБИСТІСНОГО
ЗРОСТАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ.

МИНУЛЕ

Профілізація освіти скерована на особистісну складову, учень постає активним суб'єктом смислотворення, самостійно скеровує інтелектуальну діяльність, що формує мотивацію до діяльнісного інтелектуального розвитку. Саме тому важливою теоретичною опорою дослідження є герменевтичний підхід, який розглядає художній текст як відкриту систему значень. Значущим у цьому контексті є читацький та особистий досвід реципієнта

Орієнтири профільної літературної освіти

- **ОСОБИСТІСНА СКЛАДОВА**
ПРОФІЛІЗАЦІЯ ОСВІТИ ФОКУСУЄТЬСЯ НА
УЧНЕВІ ЯК АКТИВНОМУ СУБ'ЄКТІ
СМИСЛОТВОРЕННЯ, ЩО САМОСТІЙНО
СКЕРОВУЄ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНУ ДІЯЛЬНІСТЬ.

- **ГЕРМЕНЕВТИЧНИЙ ПІДХІД**
РОЗГЛЯДАЄ ХУДОЖНІЙ ТЕКСТ ЯК ВІДКРИТУ
СИСТЕМУ ЗНАЧЕНЬ, ДЕ ЧИТАЦЬКИЙ ТА
ОСОБИСТІЙ ДОСВІД РЕЦИПІЄНТА Є
КЛЮЧОВИМИ.

- **ПРИКЛАДНА ФУНКЦІЯ ЛІТЕРАТУРИ**
ЧИТАННЯ СТАЄ ІНСТРУМЕНТОМ ДЛЯ
ЖИТТЯ, ДЕ УЧЕНЬ ІНТЕРПРЕТУЄ,
РЕФЛЕКСУЄ ТА ЗАСТОСОВУЄ ОТРИМАНІ
УРОКИ НА ПРАКТИЦІ.

- **ТЕОРІЯ В. ІЗЕРА** ПОЯСНЮЄ, ЯК "ПОРОЖНЕЧА"
ТЕКСТУ ЗАПОВНЮЄТЬСЯ ДОСВІДОМ ЧИТАЧА
ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ ЖИТТЄВИХ РІШЕНЬ,
ПІДКРЕСЛЮЮЧИ РОЛЬ ВЧИТЕЛЯ ЯК
ФАСИЛІТАТОРА.

**ОСМИСЛЕНЕ ЧИТАННЯ ФОРМУЄТЬСЯ
ЧЕРЕЗ ТРИ ЕТАПИ: ПЕРВИННЕ ЧИТАННЯ
(ОЗНАЙОМЛЕННЯ ІЗ ТЕКСТОМ),
АНАЛІТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ (АНАЛІЗ
КОНФЛІКТУ У ТВОРІ, ЗІСТАВЛЕННЯ З
ОСОБИСТИМ ДОСВІДОМ) ТА ТВОРЧЕ
ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ (ІНТЕРПРЕТАЦІЯ
ТЕКСТУ ДЛЯ ЖИТТЯ).**

ОСМИСЛЕНИЙ ДОСВІД У РЕЦИПІЄНТА ФОРМУЄТЬСЯ ЗА УМОВИ СИСТЕМАТИЧНОГО ЗАЛУЧЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДО РЕФЛЕКСІЇ НАД ВЛАСНИМ СПРИЙНЯТТЯМ ТЕКСТУ. ЦЕ ДОПОМАГАЄ УСВІДОМЛЕННЮ ТОГО, ЯК ХУДОЖНІЙ ТВІР ВПЛИВАЄ НА ВНУТРІШНІЙ СВІТ ЧИТАЧА, А ТАКОЖ ДОПОМАГАЄ ВСТАНОВИТИ ЗВ'ЯЗОК МІЖ ЛІТЕРАТУРНИМИ ОБРАЗАМИ Й ОСОБИСТИМИ ПЕРЕЖИВАННЯМИ.

СУЧАСНІ СТАРШОКЛАСНИКИ, АНАЛІТИЧНО Й КРИТИЧНО ЗДІБНІ, ПРОЯВЛЯЮТЬ ПОТРЕБУ В ОСМИСЛЕННІ ЕКЗИСТЕНЦІЙНИХ ПРОБЛЕМ, ЩО СПРИЯЄ ГЛИБШОМУ РОЗУМІННЮ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ. ВОДНОЧАС САМЕ В ЦЕЙ ПЕРІОД ПОСИЛЮЄТЬСЯ КРИТИЧНІСТЬ СПРИЙНЯТТЯ ТА ПРАГНЕННЯ ДО САМОСТІЙНОГО СУДЖЕННЯ, ЩО ВИМАГАЄ ВІД УЧИТЕЛЯ ВІДМОВИ ВІД ТИПОВИХ МОДЕЛЕЙ АНАЛІЗУ ТВОРУ.

Навчальне навантаження

"Троща" В. Шкляра
Демонструє розмежування між "своїми" і "чужими", силу волі та вибір людини у межовій ситуації.

"Ніби десь коло хати розбився літак" Ю. Сливки
Розкриває досвід дорослішання та пошук безпечних "дитинних" зон.

"Мексиканські хроніки" М. Кідрука.
Про мистецтво мріяти, вибір ідентичності в кризовій ситуації.

Важливо звернутися до менших за розміром творів, таких як оповідання М. Лівіна, та альтернативних текстів, наприклад, звукової поезії, що порушують питання ідентичності та відповідальності.

Осміслене читання постає як результат поєднання інтелектуального аналізу, емоційного переживання та особистісної рефлексії.

ЛІТЕРАТУРА ЯК РЕСУРС ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ

*Цілісний методичний підхід
Формування осмисленого читацького досвіду є
складним, багатовимірним процесом, що
вимагає інтегрованих методик.*

*Інтелектуальний аналіз та емоції
Осмислене читання – це поєднання
інтелектуального аналізу, глибокого емоційного
переживання та особистісної рефлексії.*

*Читацька автономія
Профільна літературна освіта забезпечує
умови для розвитку читацької автономії та
здатності до смислотворення.*

ПРОФІЛЬНА ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТА
ЗАБЕЗПЕЧУВАТИМЕ УМОВИ ДЛЯ РОЗВИТКУ
ЧИТАЦЬКОЇ АВТОНОМІЇ ТА ЗДАТНОСТІ УЧНІВ ДО
СМИСЛОТВОРЕННЯ. САМЕ ЗА ТАКИХ ОБСТАВИН
УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА ВИКОНУВАТИМЕ
ГУМАНІСТИЧНУ МІСІЮ І СТАНЕ ДІЄВИМ РЕСУРСОМ
ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ СТАРШОКЛАСНИКІВ.